

۲- نماهای گچبری شده مدرسه دو در مشهد که بالای به برداری از زیر کاشیهای این مدرسه دوران تیموری بیرون آمده است .

* * *

هنرنیز مانند هر پدیده دیگر اجتماعی تحت تاثیر شرایط اجتماعی-اقتصادی و سیاسی زمان خود بوجود می آید. بنابراین برای بررسی و تحقیق درباره هنر هر زمان مقدّمات " مطالعه کلیه شرایط اجتماعی زمان آن هنر ، ضرورت پیدا می کند . از طرفی شناخت کامل شرایط اجتماعی زمان بوجود آمدن هنری خاص همواره مقدور نخواهد بود و بستگی خواهد داشت با میزان اسناد و مدارک مستندی که از آن زمان باقی مانده است . بعلاوه تحقیق و تفسیر آگاهانه هنر باقیمانده از زمانی خاص نیز تا حدودی میتواند منعکس کننده شرایط اجتماعی زمان ایجاد هنر باشد . بنابراین وقتی هنرمعماری دوران تیموری مورد بحث است ، مطالعه در شرایط اجتماعی زمان بوجود آمدن این هنر ضرورت پیدا میکند . تیمور که در سال ۱۳۵۵ (۷۳۶ هـ) متولد شده بود پس از شکست دادن و مغلوب ساختن همه رقبای خویش در ۱۳۶۹ (۷۷۱ هـ) بر سمرقند مسلط شد .

در سال ۱۴۰۰ (۸۰۳ هـ) امران و پیشوایان اروپایی در دلسخت هراسناک بودند از اینکه قسطنطنیه سقوط کند و امپراطوری

" سمپوزیم ونیز " درباره هنرهای مختلف دوره تیموری توسط دانشگاه ونیز از بیستم تا بیست و پنجم اکتبر تشکیل شد . همکار عزیز ما آقای یعقوب دانشدوست رئیس دفتر فنی خراسان نیز از ایران در این سمپوزیم شرکت کرده و در روز ۲۳ اکتبر ۱۹۷۹ برابر اول آبان ماه ۱۳۵۸ در مورد هنرمعماری دوره تیموری سخنرانی جالبی ایراد کرد که مورد توجه سایر متخصصین قرار گرفت و ما عین سخنرانی ایشانرا در این شماره نقل کردیم . آنچه در این سخنرانی برای شرکت کنندگان نازگی داشت و تاکنون از آن بی خبر بوده اند تحقیق آقای دانشدوست در موارد زیر بود :

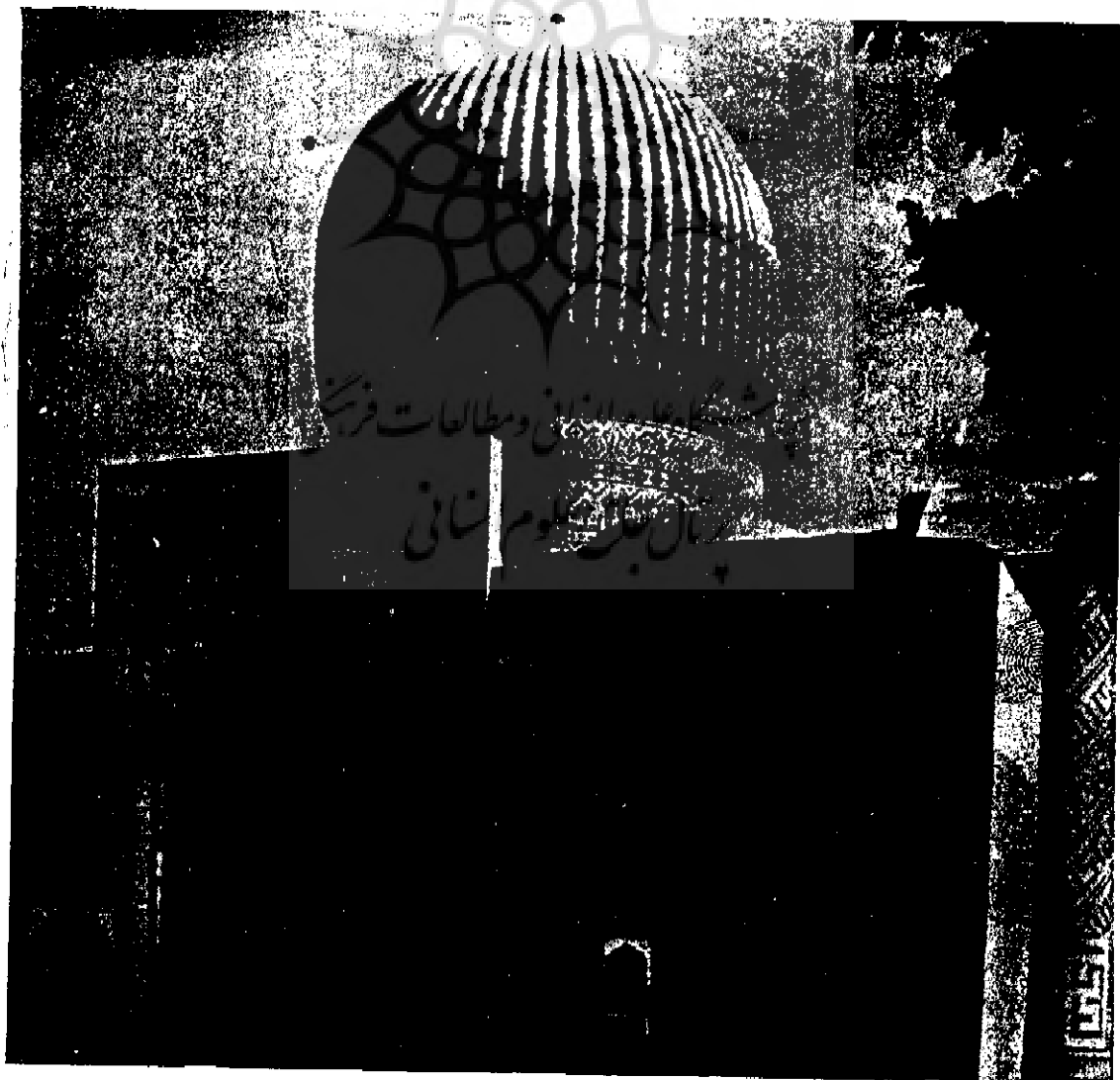
۱- وجود رنگ طلائی در تزیینات کاشیکاری دوره تیموری که بمرور زمان از بین رفته و اثر بسیار کمی از آنها باقیمانده است . که با استفاده از اسلاید به سمپوزیم معرفی شد رنگ طلائی در روی سطوح کاشیهای برنگ عسلی قرار داشته و از بین رفته است . به عبارت دیگر سطوحی که امروز برنگ عسلی مشاهده میشود در گذشته در اغلب بناها طلائی رنگ بوده است و طبیعی است که بنای تیموری با رنگ طلائی کیفیت دیگری داشته است . اثر رنگ طلائی روی کاشی هنوز در مسجد شاه مشهد و مزار تابیهاد وجود دارد .

رم شرقی نابود شود اما همه کوششها بر علیه ترکان عثمانی بی نتیجه میماند. (۱) با اینکه فتوحات تیمور ترکان عثمانی را نیم قرن متوقف ساخت. باین دلیل از لحظه‌ای که تیمور بر گرجستان پا گذاشت همه پیشروی‌های او را کشورهایی اروپایی با دقت و علاقه روز افزون زیر نظر داشتند و کلاویخو سفیری است که از جانب پادشاه اسپانیا (هانری سوم) همراه هیئتی فرستاده شده بود که در سمرقند بحضور تیمور رسید . کلاویخو که مردی تیزبین و نکته‌سنج و با تدبیر بود . آنچه را که در این سفر مشاهده کرده در سفرنامه خود توصیف نموده است . قسمتهایی از آنها از دیدگاه هنر معماری دوره تیموری میتواند مورد استفاده ما قرار گیرد .

کلاویخو میگوید :

" پیوسته تیمور پختیان بازرگانی و داد و ستد بوده است تا بدینگونه پایتخت خویش را یکی از شهرهای مهم و عمده کند . در همه جنگها و لشکرکشی‌های خویش آنچه از هنرمندان و برجستگان یافته است بسمرقند کوچ داده .... "

از طرفی می‌بینیم که تیمور دستور ساختن مساجد مقبره‌ها بازار و باغهای متعددی را داده است و همواره اینکارها را با علاقه و پشتکار دنبال کرده و حتی خودش در طرحها دخالت مینماید. میناتوری از زمان اکبرشاه وجود دارد که تیمور را در حال دستور کار نشان میدهد . برای مثال کلاویخو از مسجدی یاد میکند که

گور امیر در سمرقند : گنبد ترک دار و ساقه بلند آن عامل مهمی است که بنا را با شکوه و بلند نشان میدهد .

بدستور تیمور بخاطر یادبود نوه اش (محمد سلطان) که بسیار مورد علاقش بود در ۱۴۵۶ ساخته شد . کلاویخو این مسجد را چنین وصف میکند : " ما را به اطاق بزرگ مسجد بردند و این اطاق چهار گوش است و سقف آن بسیار بلند هم از بیرون و هم از درون با شکوه و عظمت خاص با کاشی های زرین و آبی رنگ بصورت زیبایی آرایش گشته بود و نیز گچبری های تماشایی در پیرامون آن کرده بودند . " با این وجود وقتی تیمور از بنا بازدید میکند اطاق بزرگ آنرا نمی پسندد و میگوید سقف آن کوتاه است و بی درنگ دستور میدهد تا دیوارهای آنرا ویران کنند و چنان کار کنند که ده روزه آنرا باز سازند و الاکبفر شدیدی در انتظار آنهاست و . . . " می بینیم بنایی که از نظر کلاویخو دارای سقف بسیار بلند و از داخل و خارج با عظمت بوده بنظر تیمور کوتاه آمده و نیز از انحام اینکار در مدت کوتاه یعنی ده روز در شگفت شده است این مثال طرز تفکر تیمور را نشان میدهد و مثال های دیگری وجود دارد که تیمور همواره از کوتاه بودن سردر و پا خود بنا ایراد می گرفته است .

مقدمه معماری دوره تیموری آن قسمت از معماری ایران است که پس از اینکه مغولان تحت نفوذ فرهنگ و دین ایران تا حدودی آرام گرفتند ، با عجله برای احیاء خرابیها و ایجاد بناهای مورد نیاز پرداختند . این معماری بوسیله تعداد قلیل معماران و هنرمندانی که از کشتار مغولان جان سالم بدر برده بودند و در مراغه پایتخت هلاکوخان گرد آمدند آغاز شد و در نقاط مختلف ایران گسترش یافت .

در فاصله ای که هلاکوخان مراغه را به پایتختی انتخاب نمود تا سال ۱۳۶۱ (۷۷۱ هـ) که تیمور بر سمرقند مسلط شد حدود ۱۱۴ سال فرصتی بوجود آمد تا هنرمندان و معمارانی بوجود آیند .

تیمور در سال ۱۳۸۵ (۷۹۵ هـ) برای بار دوم شیراز را تسخیر کرد و قریب یکماه در باغ تخت اقامت نمود . شواهدی

دردست است که تیمور باغهای معروف شیراز را دیده و شیفته باغها و بناهای این شهر شده است شرفالدین علی یزدی مینویسد (۲) :

" تمام هنروران از محترمه و پیشه وران ممالک فارس و عراق را خانه کوچ بسمرقند نقل فرمود " و طبیعی است که از این هنرمندان برای ساختن سمرقند بهره گرفته است . از طرفی شیراز و باغها و بناهاش همیشه مورد پسند و مورد توجه او قرار گرفته بود و این زیباییها برایش بصورت الگویی از یک شهر زیبا جلوه می کرد . بهمین دلیل باغهاییکه در سمرقند ایجاد کرد بهمان نامهایی است که در شیراز وجود داشت مثل باغ دلگشا و باغ جهان نما که هنوز هم بهمین نام در شیراز وجود دارند . هنرمندان زیادی راهم از شیراز به سمرقند برده است . بنابراین در چنین فضای سلیقه ، سلیقه شیراز خواهد بود بخصوص که هنرمندان شیرازی نیز دست اندرکار باشند . باین عوامل سلیقه و هدف تیمور را نیز باید اضافه کرد و آن ایجاد ساختمان های مرتفع و با شکوه و با سرعت زیاد است . بنابراین با توجه به اینکه شرایط اقتصادی مناسبی برای بوجود آمدن بناها در زمان تیمور وجود داشته و اینکه کلاویخو بارها از تزئینات فوق العاده بناها با کاشیهای طلائی و آبی و گچبری ها وصف میکند . با توجه به شرح فوق معماری تیمور را با در نظر گرفتن عوامل زیر مورد مطالعه قرار می دهیم

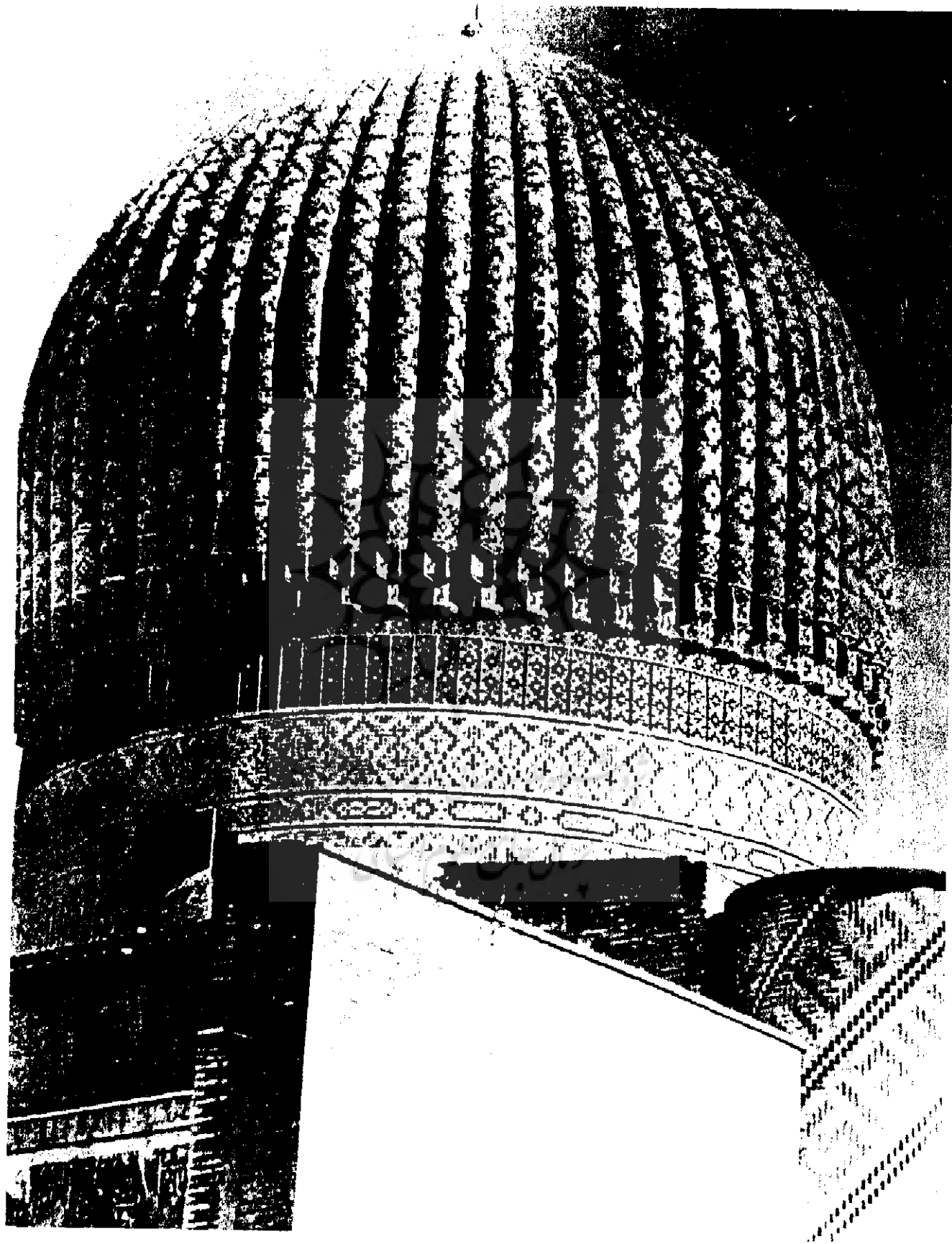
۱- سرعت در کار

۲- گرایش به ارتفاع بیشتر

۳- گرایش به تزئین فوق العاده بنا

۴- هنر شیراز

و بتدریج که زمان میگذرد ، گرچه گاه ضرورت اجرای بعضی از آنها از بین رفته است ولی دیگر این طرز کار بصورت مکتب معماری آن زمان در آمده است و میتوان گفت ابتدا و غالباً " نتیجه فضائی طرح مطرح است و بعد جزئیات مورد توجه قرار می گیرند . این رویه در دوران فرزندان تیمور نیز ادامه یافته است .

گنبد گور امیر در سمرقند . بصورت ترک دار ساخته شده است . این ترکها گنبد را رفیع تر و با شکوه تر نشان میدهد .

۲- گرایش به ارتفاع

برای انجام این خواسته دوراه حل وجود دارد :

الف - مرتفع ساختن بنا تا حدی که مقاومت جرزها و مصالح موجود اجازه آنرا میدهد . اینکار در دوره تیموری حتی الاکان انجام گرفته بابلندتر ساختن سردرها - ساقه گنبدها و کشیده تر ساختن گنبدها ، مثل سردر مسجد جامع بزد - ساقه گنبد گور امیردر سمرقند و گنبدهای کشیده شاه زنده سمرقند (دو گنبد) ب - انجام روش هایی که بنا را بلند تر نشان دهد . در این زمینه کوشش بسیار بعمل آمده است زیرا بلند تر ساختن بنا هم فرصت زیاد میخواهد و هم اینکه همواره امکان اجرای آن از نظر ایستائی وجود ندارد . بنابراین روش های زیر در این بناها بمورد اجرا گذاشته شده است .

- ایجاد جرزهای باریک تر و بلند تر در نماها

- ایجاد جرزهاییکه بدون اینکه بوسیله خطوط افقی دیگری قطع شوند ادامه یافته اند مانند نمای داخلی مدرسه خرگرد .

- ایجاد طاق نماهاییکه دو طبقه را طی میکند بدون اینکه در فاصله این دو طبقه قطع شود . مانند نمای خارجی مدرسه خرگرد خواف و مدرسه و مدرسه دو در مشهد ، این روش احساس شکوه و عظمت خاصی بانسان میدهد .

- ایجاد خطوط عمودی و موازی در نماها - بطوریکه چشم را بطرف بالائی کشاند و احساس ارتفاع بیشتر بانسان میدهد بخصوص در طرح کاشی ها .

فکر ایجاد خطوط موازی تا بدانجا پیش رفته است که معمار خطوط موازی را تاروی گنبدها نیز کشانده است و گنبدهای ترک دار ساخته اند مانند گنبد گور امیر و چند گنبد دیگر در سمرقند و گنبد مقبره گوهر شاد در هرات . این روش با احتمال زیاد در شیراز معمول بوده است و گنبدها شیکه باین صورت ساخته شده بودند ، بصورت ساده بازسازی شده اند طرح های سفرنامه بروکش و کارستن نیوهرار شیراز چنین گنبدهای ترک داری را نشان میدهد .

اینک تا شیراز این چهار عامل را در تعدادی از بناهای باقیمانده از دوران تیموریان تا آنجا که در دسترس بوده اند مورد بررسی قرار میدهم . طبیعتاً توجه اصلی در این بررسی مواردی است که غالباً " وجود دارد و غالب است بر سایر موارد استثنائی .

۱- سرعت در کار

برای سرعت در کار وقتی دو عامل مخالف ، ارتفاع بنا و تزئینات مطرح باشد . راه حل های زیر مورد توجه قرار میگیرد .

الف - بوجود آوردن امکان اجرای جداگانه استخوانبندی بنا از تزئینات و یا بعبارت دیگر پیش ساخته نمودن تزئینات مانند انواع کاشیها که بعداً " روی کار نصب میشود و یکنوع تزئین فوق العاده نیز بحساب می آید . این امر میتواند دلیلی باشد بر توسعه و مصرف زیاد کاشی در بناهای دوره تیموری نسبت به دوره های قبل و یا بعبارت دیگر تزئینات جنبه استاتیکی ندارند و جدا از اسکلت بنا ساخته میشوند در حالیکه در دوره های قبل غالباً " تزئین و اسکلت بنا توأم است .

در این زمینه انواع سنگ کاریها و مشبک های سنگی رانیز میتوان نام برد . که در بناهای دوره تیموری وجود دارند .

ب - نما سازی با استفاده از گچکاری که در این دوره بچشم میخورد گرچه در دوره های قبل نیز وجود داشته راه حلی است برای هدف توأم سرعت و تزئین قابل توجه بنا . برای مثال مدرسه دودر از داخل و خارج دارای نمای گچی با طرح ساده ، و در نقاط حساس دارای طرح پیچیده بوده است . تنها گچکاری در این دوره از ظرافت و صراحت بیشتری برخوردار است و اجرای استادانه کار از مطالعه گچبریها کاملاً " مشهود است و مهارت و تسلط هنرمند بکارش بخوبی احساس میشود .

ج - کم نمودن ابعاد پایه ها و جرزها . اینکار نیز در این دوره صورت گرفته است و سطح برینای دیوارها و پایه ها نسبت به دوره های قبل ظریف تر شده است و اینکار را یکنوع پیشرفت در معماری نیز میتوان بحساب آورد .

گرائی معماری ایرانی را فراموش کرده و اغلب بناها نمای خارجی تزیین شده پیدا کرده‌اند مانند مدرسه خرگرد در خرگردخواف مدرسه دودر مشهد ، مقبره گوهرشاد در هرات و غیره . . .

۴- هنر شیراز

هنر شیراز و معماری آنرا ، با توجه به اینکه هنرمندان شیرازی با آنجا کوچ داده شده‌اند و بناها عمدتاً " بوسیله آنها ساخته شده بایستی پایه معماری دوره تیموری دانست و پایان سبک را سبک شیراز نامید . بطور کلی معماری هر دوره امتداد معماری دوره ما قبل یک ناحیه است که بتدریج متحول میشود . ولی موفقی میتوان آن سبک و با هنر دوره خاص اطلاق کرد که آن سبک و با هنر خاص در دوران شکوفائی خود باشد زیرا ابتدای شروع یک سبک و با بعد از آن با سبک و روش دوره گذشته و یا آینده آمیخته است .

دوران شکوفائی هنر تیموری (سبک شیراز) زمان شاهرخ است در این زمان بناهای زیادی ساخته شده است و عموماً " بناها از یک نوع وحدت در معماری و تزیینات مثل کاشیکاری و نقاشی و غیره برخوردارند . مانند بناهای : مسجد گوهرشاد ، مدرسه خرگرد مسجد شاه مشهد ، مدرسه بالاسر ، مدرسه دودر ، مزار تاپباد مقبره گوهرشاد در هرات هنوز هم در بعضی از این بناها با نام معماران شیرازی برمیخوریم مثل سازنده مسجد گوهرشاد که قوام الدین بن زین الدین شیرازی الهیان است و سازنده مدرسه خرگرد قوام الدین و غیاث الدین شیرازی و قسمتی از مزار تربت جام که سازنده اش . . . . . است .

علاوه بر مواردی که ذکر آنها رفت و بنظر من معماری دوره تیموری تحت تاثیر آنها بوده است این معماری جنبه‌های دیگری دارد که ذکر آنها در اینجا ضروری است .

بطور کلی آنسفری که آنرا فضای معماری دوره تیموری می‌نامیم ، حاصل فضائی توأم هنرهای است که در بنا بکار رفته است ، معماری زمینه آنست و هنرهای دیگر مثل نقاشی

همچنین شعری وجود دارد که این موضوع را تأیید میکند .

نور می‌بارد از این گنبد هفتاد و دو ترک از بر مسجد نونابد شاه چراغ
در داخل بناها طاق‌های اصلی را تا زیر گنبد بالا کشیده و گنبد را بروی تیزه‌های آنها قرار داده است که بنا را از داخل بسیار مرتفع تر نشان میدهد و هم چنین پا باریک های کنج دور که چشم‌ها را از پائین تا زیر گنبد به بالا می‌کشاند از مشخصات بارز بناهای این دوره است .

قوس‌ها در داخل و خارج بنا کشیده‌اند و ارتفاع تیزه دورها بیش از نصف دهانه است و معمولاً " از دو سیفی تشکیل شده و طبیعتاً " تناسب کشیده‌تری را نسبت به دایره میدهد .

۳- گرایش به تزیین فوق العاده بنا

شاید گرایش به تزیینات فوق العاده بناها باین دلیل باشد که بنا سازی در سمرقند از کاخ سازی آغاز شده است و از طرفی تیمور بدلائل روان‌شناسی - سیاسی و باسلیقه شخصی اش خواستار چنین تحمیلی در بناها بوده است . بکار گرفتن رنگ‌طلائی بمیزان زیاد خود میتواند معرف چنین روحیه‌ای باشد . مطلب قابل توجه اینکه در بناهایی که از دوران تیموریان باقیمانده رنگ‌طلائی دیده نمیشود با تحقیقی که اینجانب بعمل آورده‌ام معلوم شده است که رنگ طلائی در اغلب بناهای این دوره رنگ اصلی و حتی رنگ غالب بوده است ولی متأسفانه این رنگ استقامت کافی نداشته و بمرور زمان از میان رفته است ولی هنوز آثار مختصری که این موضوع را با ثبات برساند باقیمانده است . مانند کاشیهای مسجد شاه مشهد و مزار زین الدین ابوبکر تاپبادی در تاپباد خراسان

در بناهای دوره تیموری غالب هنرهای وابسته به معماری را میتوان دید مانند کاشیکاری ، مقرنس کاری ، مشبک‌های چوبی گچ‌بری ، نقاشی و سنگ تراشی و همچنین وینزای با شیشه‌های رنگی مانند : مدرسه خرگرد و این میرساند که هنرمندان آن زمان سعی داشتند از کلیه هنرها برای تزیین و جلوه هر چه بیشتر بنا استفاده نمایند و در این زمینه تا آن حد پیش‌رفته‌اند که درون

گچ‌بری، مقرنس‌کاری و کاشیکاری بر آن قرار گرفته‌اند. و در عین حال در غالب موارد این هنرها آنچنان ویژگی خاص دارند که هر یک به تنهایی می‌توانند معرف این دوره از هنر و معماری ایران باشند.

معماری در دوره تیموری اصالت خاصی دارد. این اصالت منتج‌های فرهنگی فرم و استاتیک بنا و همچنین ارزش و اهمیت مناسب و متوازن تزئینات مختلف از کاشی گرفته تا گچ کاریها مقرنس‌کاریها رسمی‌سازیها و نقاشیها در رابطه با معماری است. هیچگاه تزئینات موجب فراموش شدن معماری نمی‌شود و هیچگاه معماری تزئینات را بی اهمیت نمی‌کند. معماری و تزئینات آن دست بدست هم داده‌اند و هدف متعالی معمار را بیان می‌کنند، بدون دلیل نیست که این دوره یکی از درخشان‌ترین دوره‌های معماری ایران است.

فرم‌های اصلی در دوران تیموری بصراحت وضع استاتیکی بنا را منعکس می‌نمایند و تزئینات غالباً "بصورت عناصری وابسته به بنا وجود دارند مانند مقرنس‌هاییکه در لابلای خطوط اصلی معماری دیده میشوند و نمونه‌ای از آنها در مدرسه و مسجد مدرسه خرگرد میتوان دید.

با وجود توضیحاتی که داده شد نتایج توأم عواملی که ذکر شد یک نوع معماری است که به معماری دوره تیموری معروف گشته است. و بطور خلاصه میتوان کلیات آنرا بصورت زیر برشمرد:

۱- خطوط اصلی در نماها بدون اینکه قطع شوند غالباً

ادامه می‌یابند و این خطوط عمودی و موازی حتی بروی گنبدها نیز کشیده شده‌اند تا بنا را بلند تر نشان دهند.

۲- کشیده بودن شکل گنبدها

۳- بلند بودن ساقه گنبدها

۴- بلند بودن سردرهای ورودی و ایوان‌ها

۵- وجود طاق نماهاییکه دو طبقه را طی میکند بدون اینکه

در فاصله دو طبقه قطع شود.

۶- وجود تزئینات بصورت اجرای جداگانه آنها از استخوانبندی بنا.

۷- وجود وزن‌های مستطیل شکل بالای ورودی اطاق‌ها.

۸- استفاده از چوب برای پیش آوردن قسمت زیرپوش‌ها

(برای سرعت در کار)

۹- کشاندن طاق‌های اصلی پوشش‌ها تا زیر گنبد (برای

بلند تر نشان دادن سقف)

۱۰- وجود عنصری به عنوان گوشه‌سازی بنام " پا باریک

کنج دور " که تا زیر سقف بالا میرود و پلان مربع را بصورت هشت

گوش درمی‌آورد و خود عاملی است که سقف را بلند تر نشان میدهد.

۱۱- استفاده از کلیل با قوس‌های بزرگ برای پوشش‌های

کوته

۱۲- در سقف‌های بدون گنبد پوششی ستاره‌ای شکل ۱۶

تیزک بروی تیزه طاقها و پا باریک کنج دور می‌نشیند.

۱۳- غلبه رنگ لاجورد در تزئینات کاشی

۱۴- استفاده از رسمی‌سازی در پوشش سقف‌ها.

۱۵- جلوه زیاد بنا و تظاهر خارجی و برون‌گرایی بنا در

غالب موارد.

۱۶- وجود قوس‌هایی که از تقاطع دو بیضی تشکیل

میشوند و ارتفاع تیزه آنها بیش از نصف دهانه طاق است.

۱۷- وجود و یا آثار وجود رنگ طلائی در تزئینات نقاشی

و کاشیکاری.

۱۸- وجود طرح‌هایی در کاشیکاری، گچ‌بری، نقاشی

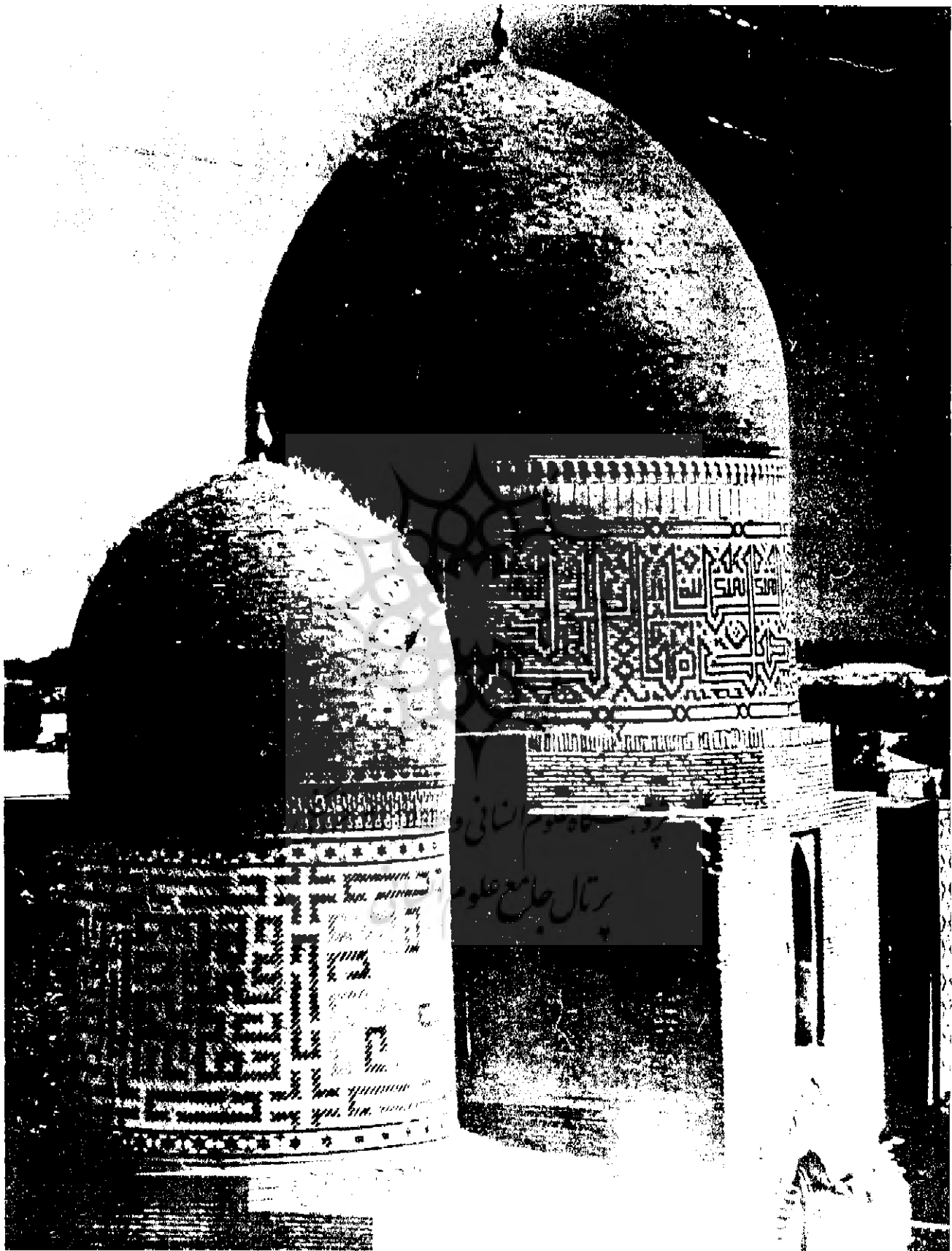
مانند استفاده از طرح شش گوش در کاشی‌آزاره‌ها و یا مشیک‌های

با طرح شش گوش که وصف همگی آنها در این مختصر نخواهد

گنجید.

(۱) - از سفر نامه کلاویخو

(۲) - ظفر نامه شرف‌الدین علی یزدی جلد اول

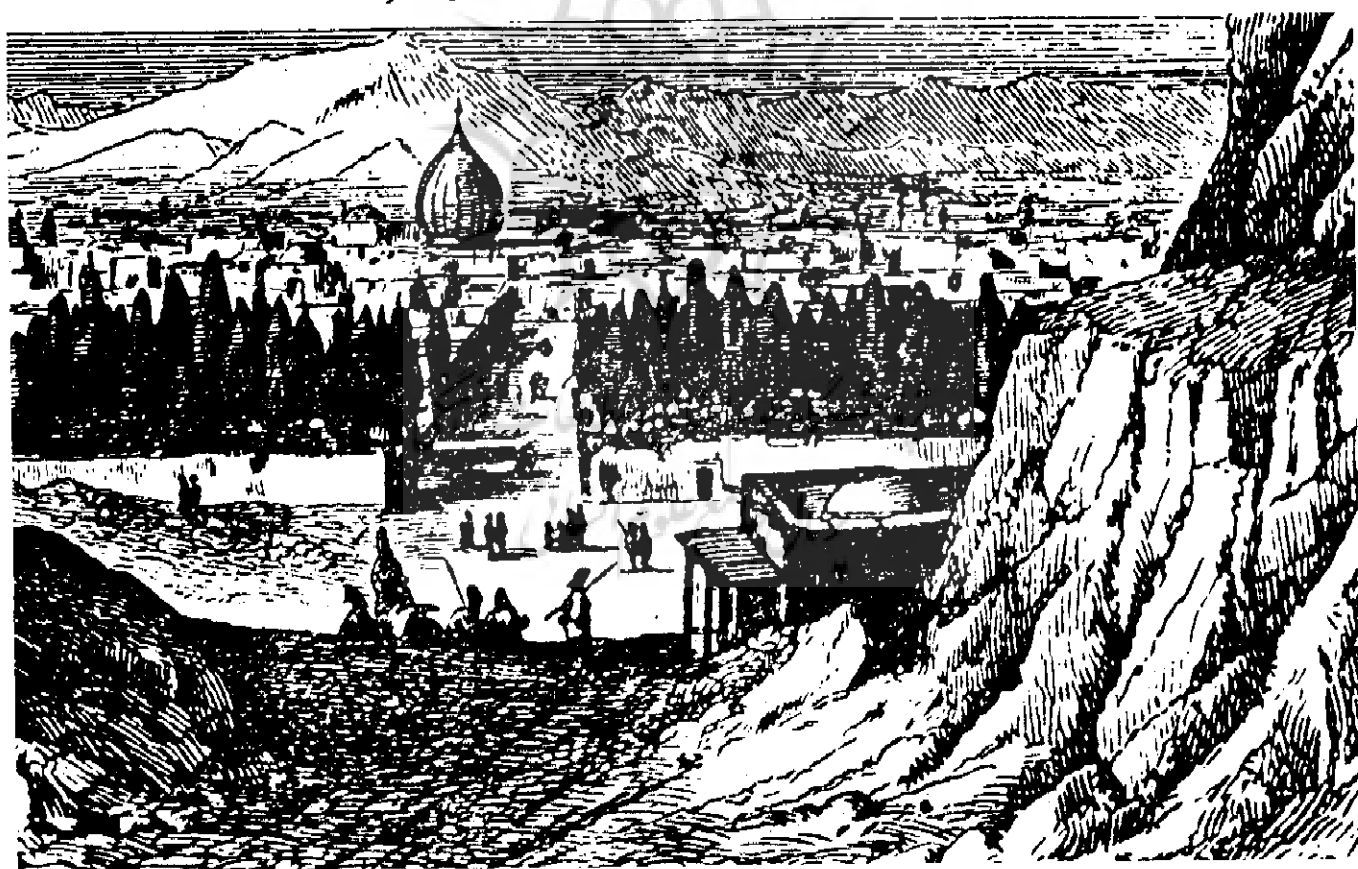

مقبره شاهزاده (دو گنبد) در حرمشاه سائ
 بلند کننده ها و کشیدگی طرح کننده ها عواملی
 هستند که بناها را بلند تر نحوه میدهند .

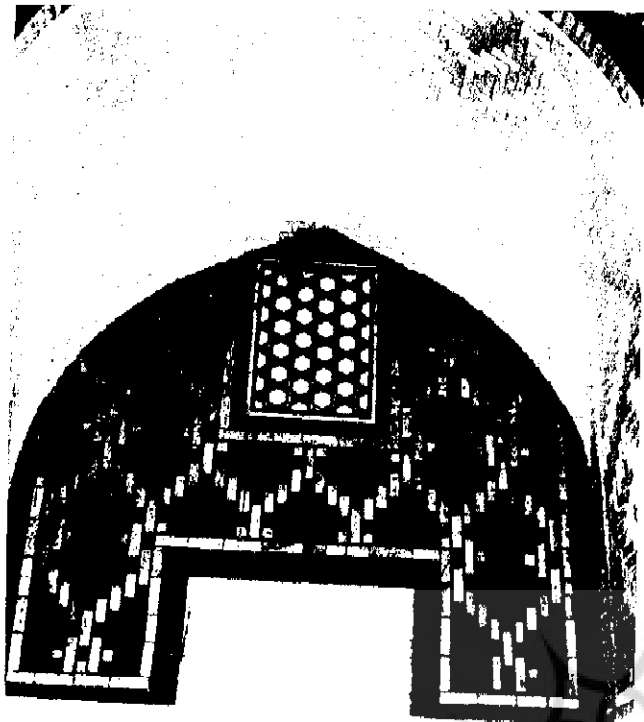

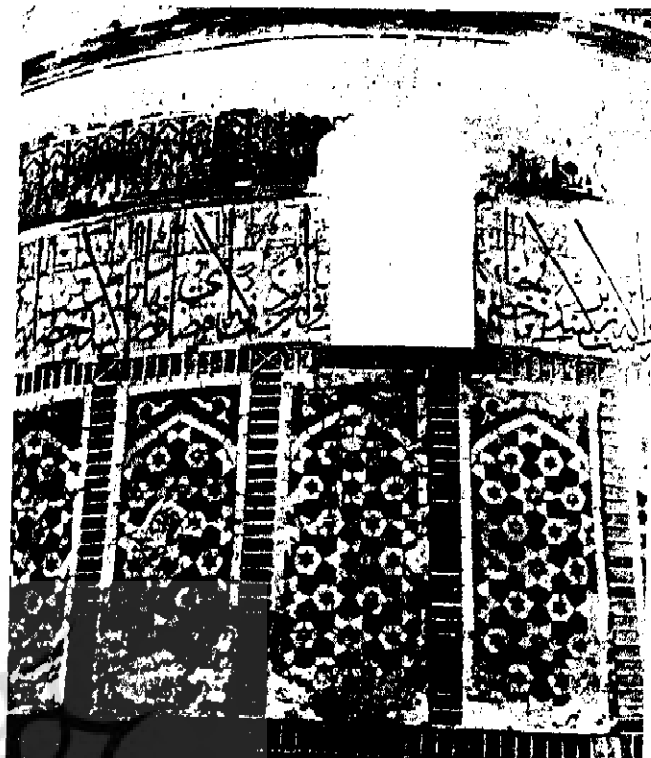
طرحی از شیراز از سفرنامه کارستن شیوهر: در این طرح علاوه بر گنبد اصلی بقیع علی بن حمزه گنبد بار شاه چراغ سید میر محمد و علاءالدین حسین نیز در متن آن دیده می‌شود که همه آنها به شیوه ترک دار ساخته شده‌اند.

کروکی شیراز از سفرنامه بروکش: گنبد اصلی مزار علی بن حمزه ارتنگ الدا کبر گنبد دارای ترک است. این گنبد در تعمیرات بعد صورت ساده بازسازی شده است.

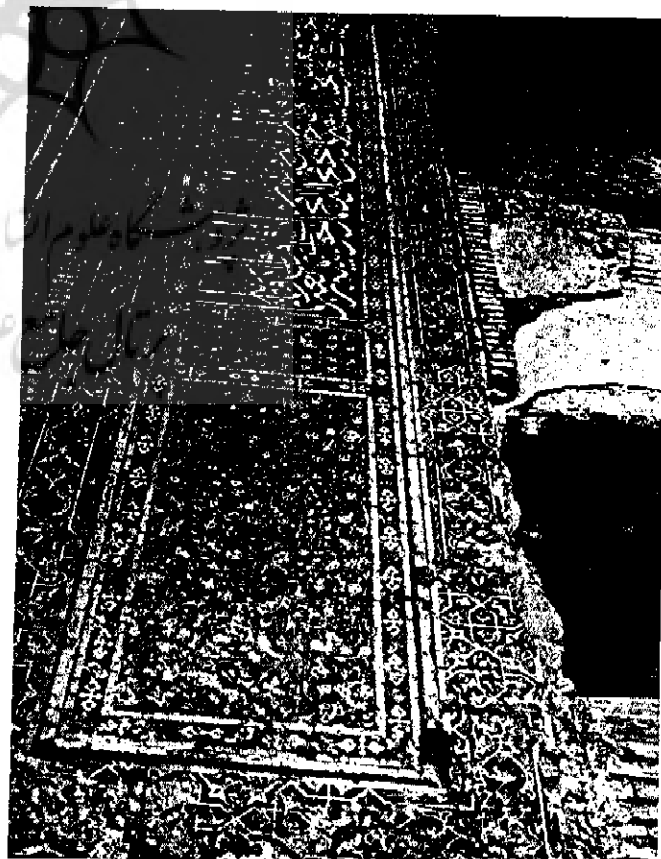
یکی از غرفه های مدرسه خرگرد
 اغلب روزن های بالای پنجره ها بصورت مستطیل است
 دراز گرفتن مستطیل در زیر قوس در از اختصاصات این دوره

گنبد مدرسه دو در شهید
 انواع کاشی با طرحهای مختلف سطوح خارجی اغلب
 بناهای دوره تیموری را بصورت تزئینی فوق العاده می یوشاند.

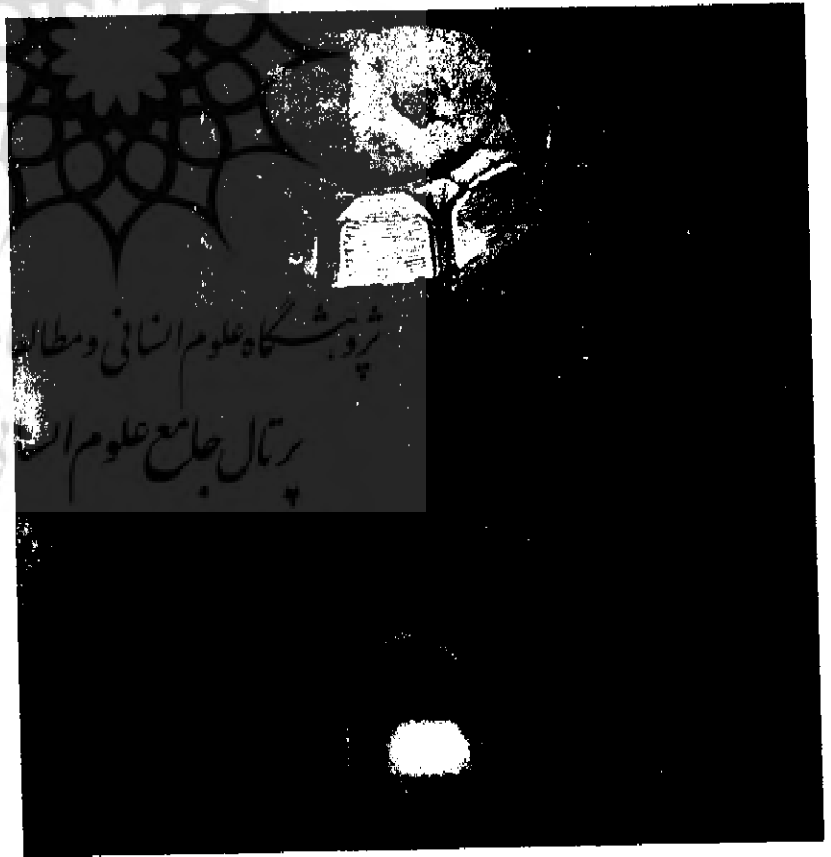

کوچه ای از حیاط مدرسه خرگرد حواف
 خطوط عمودی بدون آنکه قطع شوند دو طبعه را ظنی
 میکند و احساس ارتفاع بیشتری میدهند.

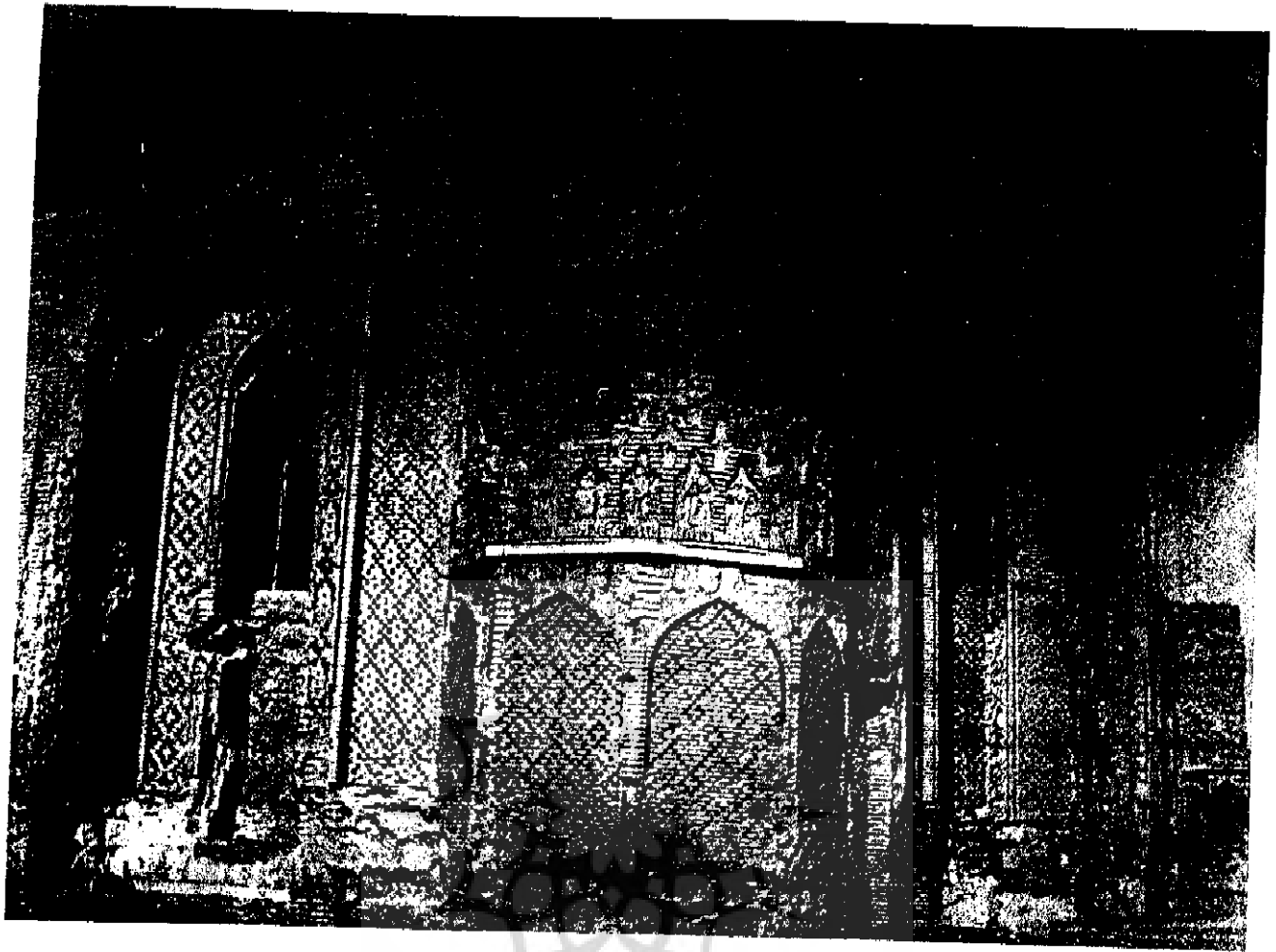
مدرسه خرگرد حواف
 خطوط تزئینات و کاشی ها بصورت عمودی و مواری امتداد
 یافته اند و احساس ارتفاع بیشتر میدهند.

مسجد مدرسه خرگرد
 گوشه‌سازی‌ها با استفاده از پاباریک‌کج
 دور (نوعی بیل پوش) ساخته شده است این
 نوع گوشه‌سازی یکی از مشخصات بارز معماری
 دوران تیموری است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

پوش مدرسه مدرسه خرگرد
 خطوط اصلی معماری داخلی از پائین تا
 بالاترین محل ممکن ادامه یافته و ارتفاع سقف
 را بلندتر نشان می‌دهد.

نمای خارجی مدرسه خردگرد
طاقها و طاق نماها دو طبقه را طی می کنند و بنا را با شکوه تر و مرتفعتر جلوه میدهند .

مدرسه خردگرد خواف
طاق کلیدل مدرسه که از مشخصات معماری دوره سیموری است .